

לחנך נערים-בנים

שיחה עם ירון שוורץ

מבוססת על ההנחה שנשים הן נחותות מגברים, כיוון שאף אחד לא תוקף את מי שהוא מיוחד ממנו, וגם לא את חבר שלו שהוא מאמין ששווה לו. אנשים תוקפים את מי שנחות מהם, ולמרות שנשים הן יותר מ-50% מהחברה, בתהליך המיגדור הגברי אנחנו מחונכים לראות בהן פחותות ערך.

בדרך כלל נערים לא תוקפים או מטרידים מינית בגלל משיכה מטורפת שהם לא מצליחים לעצור בעצמם. זה פשוט כדי להיות אחד מהחברה, לסמן וי, להגיד עשיתי את זה. נער היום לא יכול להרשות לעצמו שלא להביע עניין מיני בכל נערה שהוא רואה ברחוב, אחרת חברים שלו יחשבו שמשוהו "לא בסדר" איתו. בעצם האלימות המינית מבססת את הגבריות של הנער. הוא לא באמת מגשים פנטזיות וחלומות שלו, אלא בעיקר מראה לחברה שהוא כמוהם.

איך אפשר לפרוץ את זה ?

המלאכה היא התרת פקעת הסטריאוטיפים לאט לאט. צריך לזהות את המושג הזה, שהם עצמם ממוגדרים. הם צריכים לראות איך הם עצמם סובלים מהסטריאוטיפים האלה. שהתחרות על להיות גבר גורמת לכך שמוותרים על רצונות ומאויים שהם לא מעזים להגשים כי הם מפחדים שיחשבו שהם לא גבריים מספיק. בשלב הבא, צריך להכיר נשים. להכיר את ההיסטוריה הנשית, אבל גם להפנים שאישה זו לא רק מישהי שאתה רואה ברחוב. זו גם אמה שלך, ואחותך, וסבתא שלך. אתה מוקף בנשים שחשובות לך ולא היית רוצה שיפגעו. ברגע שאתה נותן יד לאלימות כלפי נשים אתה בעצם מאשר שגם הן יפגעו. השלב אחרי זה הוא לעבוד על הנושא של אלימות בכלל – הצקות ובריונות. להבין את המקורות של זה, ואת האופן שבו זה מעצב את התפיסה שלנו של מה זה "גבר". השלב האחרון זה להבין איך אני

הראשונה שרצינו משהו ואז אמרו לנו לא – ככה בנים לא מתנהגים, ומאז לא עשינו את הדבר הזה. הנטייה של בנים למעט בכבי היא הרבה פעמים תוצאה של תהליך המיגדור שעברנו.

אתה עוסק בפיתוח של תוכניות של חינוך-מגדרי, ובחירת להתמקד בחינוך נערים-בנים, למה התמקדת דווקא במגדר הזה ?

קודם כל בגלל שאני גבר, ואני מתייחס גם לחוויות המיגדור האישיות שלי, כגבר בישראל. אחרי שלמדתי מגדר הבנתי כמה הבניות חברתיות נאלצתי למלא מבלי שהן היו באמת שלי. מעבר לזה נפגשתי עם מספר נשים שחוו תקיפה מינית.

התקיפות שהן עברו התרחשו בגיל הנעורים, מצד בנים שהיו באותו גיל. הבנתי שזה מקום שבו אני יכול להשפיע. הבעיה היא שמאוד קשה להתאושש מתקיפה מינית בגיל הנעורים, ומאוד קל להגיע למצב כזה. לבנים בגיל ההתבגרות יש הרבה מאוד כח על בנות, והרבה פעמים כל דבר הוא לגיטימי מבחינתם כדי להשיג מהן את מה שהם רוצים. מאימים מילוליים, דרך דחיפות, נגיעות, מגע לא רצוי ועד לממש אינוס. אחת הבעיות שאנחנו מזהים בעבודה עם נערים זה שבנים לא מאבחנו הרבה מההתנהגויות הללו כאלימות מינית. מבחינתם תקיפה מינית זה משהו שקורה במשרד עם המזכירה, וזה רק אונס של ממש – יחסי מין. אבל את זה שהם מלטפים, נוגעים, שולחים ידיים, מציקים, אומרים הערות, מקללים, שולחים מסרונים פוגעניים ומראים תמונות פורנוגרפיות במועדון – כל אלו לא נחשבים בעיניהם "אלימות מינית", אלא שובבות שיהיה מותרת. בהרבה שיחות הם חוזרים על משפטים כמו "מה כבר עשיתי?", "אי אפשר לדעת אם ה'לא' שלה אמיתי" או "זו היתה בדיחה, מה היא כזו כבדה?". אנחנו צריכים לטפל בכל הדברים הללו ולנטוע בהם את ההבנה שזו התנהגות שלא רואה את האדם השני. אפשר לומר שזה הכי רחוק מהסיסמא "האחר הוא אני". זו התנהגות שמבטאת את זה ש"האחרת היא ממש לא אני, היא לא שווה אלי". אלימות מינית

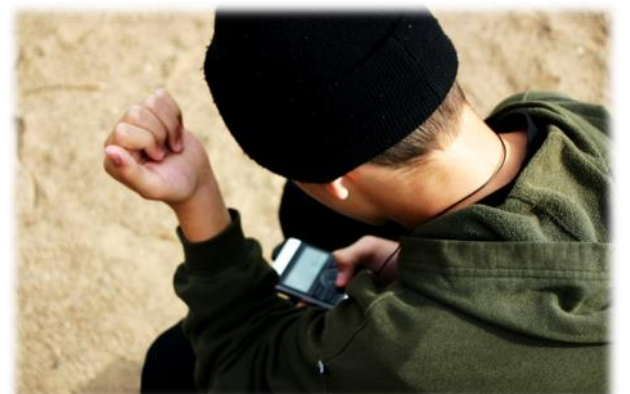
ירון שוורץ הוא דוקטורנט ומרצה בתוכנית ללימודי מגדר באוניברסיטת אילן. ירון מתמחה בחקר התערבויות מגדריות בבתי ספר ועובד כיועץ אקדמי למגדר בתיכון הרטמן בירושלים.

מה זה בעצם מגדר ואיך זה בא לידי ביטוי בחיים של חניכים ?

המושג "מגדר" בא להגיד שהדרך שבה מתנהגים גברים ונשים איננה טבעית, אלא שבתוך מערכות התקשורת והיחסים שלנו האחד עם השני, אנחנו מתאימים את עצמנו לציפיות חברתיות למה זה "גברי" ומה זה "נשי". הציפיות הללו נכפות עלינו לרוב בכוח, שיכול להיות סמוי או גלוי, אך בסופו של דבר התפקיד המגדרי נכפה עלינו. ברוב החברות למשל מוטלת על גברים המשימה להגן, לעבוד ולפרנס, ועל נשים לטפל בבית בילדים.

תהליך המיגדור הזה מתחיל כבר מהשלבים הראשונים ביותר של הילדות.

מגיל קטן אנחנו לומדים את המגדר שלנו – בנים את המגדר ה"גברי", ובנות את המגדר ה"נשי", עד שזה נראה לנו כחלק מהטבע שלנו, למרות שלמעשה, אנחנו משקפים החוצה דמות שהיא לא בהכרח אנחנו. אחת הבעיות היא שבגיל מוקדם אנחנו שוכחים בעצם מה רצינו להיות ולעשות, נטיות, תחביבים ויכולות שאנחנו מדכאים כדי להתאים. המטרה של המילה "מגדר" היא להעיר אותנו, ושכל אחד יוכל לבדוק את עצמו – האם הוא משחק תפקיד, ומה באמת אנחנו רוצים לעשות. אחת הפעולות היפות זה לנסות ולהיזכר בפעם

תחרויות בין כיתות. כל מורה שרואה אותך משליך בקבוק על הרצפה מיד יעיר לך, ומהכיוון השני, אתה מקבל חיזוקים חיוביים כשאתה ממחזר. אז "חינוך מגיב למגדר" זה אומר שכל המערכת החינוכית מגיבה למגדר, כלומר: כשנער עושה פעולה שאפשר להגדיר אותה כ"עבירה מגדרית" – מספר בדיחה סקסיסטית, או אומר אמירה פוגענית, או שמנציחה סטריאוטיפ גברי או נשי – המדריך או המדריכה מגיבים לו. גם הנערים יכולים להעיר למדריך על התבטאויות כאלה. הרעיון הוא שכל המערכת מודעת וערה. עוד מובן שיכול להיות בחלוקת התפקידים במועדון לשים לב שיש איזון בין בנים לבנות בסגל ההדרכה והריכוז. לשים לב באיזה קודים מתנהלים השיחות, ומי מדבר בהן. האם גם הבנות מרגישות שיש להן מקום להשתתף בפעילויות השונות? להפוך את המועדון לאתר של שוויון מגדרי. כמובן זה כולל לייצר סביבה נקייה מפגיעות מיניות. צריך לזכור שתהליך המגדר מתרחש כל הזמן, לכן – גם כשהמדריך לא מחנך באופן ישיר למגדר – הוא מחנך כל הזמן למגדר. הוא נמצא כל הזמן עם בנים ובנות, הוא אומר דברים, משרד התנהגות. אם הוא לא מתייחס למימד המגדרי, אז זה נלמד בצורה עקיפה. גם כשרואים סרט עם החניכים, נאמר סרט פעולה, ואין בו נשים – האם מדברים על זה? האם יכול להיות שבסרט שלם לא הייתה אפילו אישה אחת? או שהייתה והיא לא דיברה? או שהיא דיברה אבל אפילו את שמה לא אמרו? אין כמעט פעולה יום יומית שאין לה משמעות מגדרית, שמנציחה את המגדר או מלמדת עליו משהו חדש, ואתם כמדריכים צריכים לתת לחניכים את כלי הביקורת הללו כדי שיוכלו להבין את זה. אם לא מתייחסים לנושא אז נתפס "המובן מאליו". ברור שרק הבנים מדברים במעגל, ברור שבכל סרטי הפעולה יראו רק גברים שריריים מרביצים אחד לשני. אבל כמה גברים כאלה יש במציאות? האם לנהוג מהר באוטו ולקפוץ מזכוכיות זה משהו שבאמת היינו רוצים לעשות? מה זה אומר עלינו כבנים, כגברים.

הופך את הכוח שלי לעוצמה. איך אני משתמש בו כדי לעזור לאנשים אחרים במקום לאיים עליהם. המטרה של התוכנית זה לעצב את דמות הגבר כאדם מגונן ורגיש, ולא כמי שמרביץ ותוקף. למשל באחד מבתי הספר שעבדתי בו, סיפרו לי על תופעה של סרטונים פורנוגרפיים שרצו בוואטסאפ. הבעיה עם התוכנה הזו היא שזה פשוט צף, הנערים לא מחפשים את זה וזה מופיע להם בפלאפון, והם מתקשים לעצור את עצמם מלהיכנס. אז ה דברנו איתם על העוצמה שבלא להיכנס, למחוק ולהגיד לחבר "אחי, אל תשלח לי סרטונים כאלה, זה לא מתאים לי לראות את זה". ומהצד השני להסביר שמה שרואים שם זה אנשים שפוגעים באנשים אחרים. נשים שעושות את זה מחוסר ברירה, דימויים מיניים שרוחקים מן המציאות. לא כל דבר אנחנו רוצים לראות, כמו שלא היינו רוצים לראות אדם נדרס ברחוב חס וחלילה. הנערים רוצים לשמוע עוד עמדה על מה שהם חווים. שתהיה להם אפשרות בחירה, שלא יהיו בהרגשה שזה כל מה שיש.

מה זה אומר להרחיב להם את יכולת הבחירה?

זה הרבה עניין של דוגמא אישית. מורה, מנחה או מדריך לא יכול ללמד שיש כל מיני דרכים להיות גבר, מה שאני מכנה "מגבריות לגברויות", כשהוא עצמו לא מקיים את זה. מדריך שכן מקיים את זה ומראה להם שהוא עשה כל מיני בחירות שהן פחות מקובלות בחברה, כמו למשל לבחור להיות מחנך ולא קרייריסט, מה גם שזה מקצוע שמזוהה הרבה פעמים עם נשים, יש בזה כבר מימד של מודל חיובי לחיקוי. מנחה לא יכול להיות מאוד מאצ'ו-מן ולדבר איתם על מגדר. הוא צריך גם לסמל משהו יותר רך, משהו אחר, איזו שהיא גבריות אחרת. למורים ומדריכים יש המון פוטנציאל להשפעה, בעיקר דרך סיפורים אישיים ויצירת הזדהות עם העמדה שהמדריך מגיע איתה.

מחדש בצורה של הצגה עם מתנדבים, ולשאול את המשתתפים איך הם מרגישים עם מה שקרה. עשינו לדוגמא סימולציה בהרבה כיתות למצב שבו בנים לוטשים עיניים בבנות בצורה סקסיסטית ומחפציה. אבל "הבנות" בתרגיל היו בנים, שעמדו לכאורה בתור לקולנוע ובנים אחרים נעצו בהם מבט. אחרי התרגיל שאלנו את שתי הקבוצות איך הם הרגישו, והם דיווחו לכיתה. אלה שנעצו המבטים הרגישו פתאום נורא נבוכים, ואלה שהביטו בהם התרגזו, כי הם חוו את אי הנעימות שבדבר. היה בזה משהו טרנספורמטיבי, שעשה שינוי. תמיד נראה לך שלא רואים אותך, שזה בסדר ואף אחד לא שם לב. אבל אם פתאום שמים זרקור על ההתנהגות, ואתה שומע מה אנשים חושבים על זה, ואיך זה גורם לנשים להרגיש – פתאום אתה מתעורר.

אנחנו נכנסים עכשיו לקיץ ולחופש הגדול – יש התנהגויות ייחודיות שכדאי להתייחס אליהן?

בקיץ בני נוער נוטים לשתות יותר ולהשתכר. אנחנו יודעים שרוב התקיפות המיניות מתרחשות סביב אירוע של סמים ואלכוהול. יש נתון מוכר, שגם נבדק בתנאי מעבדה, שכשגבר שתוי הוא נוטה להתייחס בצורה יותר מחפצנת ומינית לנשים שמסביבו. לדברים האלה יש פוטנציאל הרסני. צריך בעיקר לדבר על זה. להעלות את המודעות לזה שאלכוהול מאוד מגביר את אי השוויון המחשבתי, ומאפשר לגברים לעשות הרבה דברים שלא היו עושים פיקחים. לא צריך רק לצקצק בלשון ולהעניש, צריך לדבר על זה, לחשוף את הסיטואציה, להמחזי אותה. לדבר על האיכות של מי שבוחר שלא לשתות, או מי ששותה באחריות ודואג גם לסביבה שלו, שדואג שמרחב הבילוי יהיה מקום נעים, ושלא תתרחש בו תקיפה.

בני נוער רואים לא מעט פגיעות והטרדות מיניות, לפעמים במסגרת של בית הספר או המועדון. הרבה פעמים מחנכים לא מגיבים כי אין להם מספיק כלים להגיב, והם מרגישים "לא מוכשרים" לכך. אם מחנכת לא מגיבה כשהיא רואה הטרדה בכיתה היא מאשרת כמה דברים: היא מאשרת לבנות את העובדה שאין מי שיגן עליהן, היא מאשרת לנער הפוגע שזה בסדר לפגוע, והיא מאשרת למי שראה את זה מהצד שזו מציאות נסבלת, שככה העולם נראה וככה הוא מתנהג. מחנכים חייבים להתערב, הם חייבים להגיב למגדר.

מה זו תגובה לעבירה מגדרית בעינייך?

אני פחות ממליץ על עונשים. במקום זאת עדיף להעלות, אם אפשר מיד את הנושא לדיון. אני מאוד מאמין בדרמה-תרפיה, כלומר לקחת את הרגע שבו המקרה קרה, ולהמחזי למשל אותו

הגישה שלך מדברת לא רק על חינוך מגדרי כתוכן, אלא על תפיסה שלמה של החינוך כ"חינוך מגיב למגדר", למה הכוונה?

בדרך כלל אני מסביר את זה בדומה לאופן שבו הוטמעה תפיסת ה"קיימות" במערכת החינוך. בתי הספר היום ממחזרים הכל, מציבים פחי מיחזור בכל מקום, עושים